

آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت بر امنیت نظامی

محمد دکتران^۱

حمید رضا رفعتی^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف احصاء نقش آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت بر امنیت نظامی بوده است. این پژوهش از نظر نوع، کاربردی و از نظر روش، توصیفی - پیمایشی بوده است. جامعه آماری این تحقیق، کلیه افراد صاحب نظر در سازمان آمار که دارای مدرک کارشناسی ارشد به بالا و نیروهای مسلح مستقر در تهران، اعم از ارتش، سپاه، ناجا، ستاد کل نیروهای مسلح (دعا) و وزارت دفاع که در محل‌های سرتیپ دومی به بالا یا مدرک کارشناسی ارشد به بالا هستند. حجم کل جامعه آماری ۳۶۹ نفر می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از فرمول حجم نمونه کوکران استفاده شده که در نهایت تعداد ۱۸۸ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع تصادفی طبقه‌ای می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسش‌نامه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها فرضیه اصلی تحقیق را تأیید کرد. یافته‌های تحقیق نشان داد بین متغیرهای مستقل و وابسته رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج به دست آمده موید این مطلب بوده که پیری و بی‌نشاطی جمعیت، ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور، کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح، کاهش قدرت نظامی، کاهش قدرت ملی و به خطر افتادن امنیت ملی در حوزه آسیب‌ها و کاهش قدرت تهاجمی، کاهش قدرت بازدارندگی، کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم، کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها، کنترل جمعیت / سیاست استعماری، کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی، تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران در حوزه تهدیدها را به دنبال دارد و جزء آسیب‌ها و تهدیدهای کاهش جمعیت در حوزه امنیت نظامی می‌باشد.

واژگان کلیدی: آسیب‌ها، تهدیدها، جمعیت، امنیت نظامی، ایران

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد پدافند غیرعامل دانشکده فارابی (نویسنده مسئول)

۲. دکتری مدیریت راهبردی امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی

۱- جستار گشایی

تجربه کشورهای مختلف دنیا در قرون گذشته نشان می‌دهد که یکی از بزرگترین پیامدهای کاهش جمعیت، به خطر افتادن امنیت ملی در سال‌های آینده است. به عقیده کارشناسان، امروزه بحث‌های مرتبط با جمعیت از انگاره‌های امنیت ملی یک کشور تعریف شده و از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. تردیدی نیست که قدرت نظامی برای حفظ استقلال ملی، یکی از مهمترین پایه‌های امنیت ملی به شمار می‌آید، اما از آنجا که حتی در کلی‌ترین تعاریف نیز، از امنیت ملی به منزله «قدرت به حداقل رسانیدن هر نوع تهدید به منافع ملی، تمامیت ارضی و استقلال کشورها» یاد می‌شود، بدون تردید یکی از مؤلفه‌های مهم و تأثیرگذار در امنیت ملی کشورها موضوع جمعیت است. به هر میزان که جمعیت جوان یک کشور افزایش یابد ضریب امنیت و اقتدار ملی نیز ارتقا می‌یابد. کاهش جمعیت جوان، به معنای کم شدن تعداد نیروهای توانمند برای دفاع از اقتدار، امنیت و تمامیت ارضی کشور است و این موضوع برای کشوری با ویژگی‌های نظام جمهوری اسلامی ایران که همواره در معرض تهدیدهای فزاینده نظام سلطه و جهان استکبار است، بسیار خطرناک است. از آنجایی که جمعیت جوان و همچنین زیاد بودن جمعیت، یکی از مؤلفه‌های اصلی قدرت می‌باشد. با پیشرفت‌هایی که در عرصه جنگ‌های مدرن شکل گرفته، برخی به اشتباه افتاده و گمان کرده‌اند امروزه برای حفظ اقتدار دفاعی نیازی به جمعیت نیست؛ اما این یک گمان اشتباه است. همین قدر بدانید که کشورهای مدعی جنگ مدرن، برای افزایش جمعیت خود به تکاپو افتاده‌اند.

نیروی جوان و جمعیت فراوان، یکی از شاخص‌های اقتدار نظامی و دفاعی است. از فرصت‌های مهم ناشی از جمعیت کشور، می‌توان به توانمندی و اقتدار نظامی و سیاسی کشور در عرصه بین‌المللی اشاره کرد. به طور قطعی، جامعه‌ای که در سطح بین‌المللی دارای جمعیت بیشتر و جوان‌تری است، می‌تواند دارای ارتش و قدرت نظامی قوی‌تری نیز باشد. دوران جنگ تحمیلی و حضور جوانان در عرصه‌های نظامی و عملیات‌های سرنوشت‌ساز، برگ برنده‌ای بود که ایران اسلامی توانست در دوران دفاع مقدس آن را کسب کند. مطمئناً کشوری که دارای جمعیت اندک و یا پیر باشد، توان رویارویی مقتدرانه در برابر تجاوز بیگانگان را نخواهد داشت (سوختانلو و رحمت‌آبادی، ۱۳۹۲: ۵۵).

با توجه به اینکه سیاست کنترل جمعیت از سوی کشورهایی مطرح می‌شود که خودشان اعتقادی به کاهش جمعیت نداشته و در این کشورها جمعیت رو به افزایش است، ولی به روش‌های مختلف کاهش جمعیت را در کشورهای دیگر، خصوصاً کشورهای جهان سوم توصیه می‌کنند. در صورتی که این مهم (سیاست کاهش جمعیت) در کشور جمهوری اسلامی ایران پیاده و اجرا شود در آینده‌ای نه چندان دور، با آسیب‌ها و تهدیدهای گوناگونی در حوزه‌های نیروی انسانی مواجه خواهیم شد که ادامه این روند وضعیت نامطلوبی را برای کشور به همراه خواهد داشت. در این بخش از تحقیق، محقق بنا دارد در بخش نخست، مساله اصلی

خود را تشریح نماید، سپس به اهداف و سؤال‌های تحقیق بپردازد و در نهایت قلمرو تحقیق خود را بیان نماید؛ به عبارتی سعی اصلی بر این است که کلیات تحقیق را بیان نماید.

امروزه بحث‌های مرتبط با جمعیت از انگاره‌های امنیت ملی یک کشور تعریف گردیده و از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. مسئله جمعیت که در مباحث راهبردی به عنوان «منابع انسانی» مطرح می‌شود، از جمله مؤلفه‌ها و شاخصه‌های اصلی در تعریف «قدرت ملی» کشورها به شمار می‌رود (علیمحمدی، ۱۳۹۰: ۱۵۶). متفکر بزرگ مسلمان، ابن خلدون (۱۴۰۶-۱۳۳۲ میلادی)، در نظریه تغییرات دوره‌ای خود جمعیت را به عنوان مهم‌ترین وسیله برای تأمین و تضمین امنیت سیاسی، نظامی و مصون بودن در برابر تهاجمات و جنگ‌ها می‌داند (مسعودی و پنهان، ۱۳۹۵: ۱۰۵).

واقعیت‌های تاریخی نشان می‌دهند که اساس و بنیاد شکل‌گیری برنامه‌های تنظیم خانواده که همواره مورد توجه و حمایت سازمان ملل و قدرت‌های بزرگ جهان از جمله آمریکا بوده است، از نوعی سلطه‌طلبی و برتری‌طلبی قدرت‌های بزرگ جهانی آغاز و با گذشت زمان رنگ و لعاب کمک‌های بشردوستانه و رفاهی و توسعه‌ای به خود گرفته است. تجربه مقاطع گوناگون روابط خارجی ایران با جهان غرب، این مدعا را به اثبات رسانده است که راهبرد نظام سلطه غرب در مواجهه با منافع ملت ایران، «تبدیل فرصت‌ها به تهدید» بوده است (خبرگزاری فارس، روح‌افزا، ۱۳۹۳).

کاهش جمعیت ممکن است ما را به سمت تغییر ترکیبات جمعیت از جهت مسائل مذهبی هم سوق دهد که بعید نیست این هم از مسائلی باشد که دشمن درصدد دستیابی به آن است. از مؤلفه‌های مهم قدرت در طول تاریخ و همین امروز، میزان جمعیت هر کشور است، بخواهیم یا نخواهیم، کشورهایی که جمعیت بیشتر و جوانتری دارند، به لحاظ امنیتی و نظامی قویتر تلقی می‌شوند و همین مؤلفه به عنوان یک عامل بازدارنده در برابر تهدیدهای امنیتی و خارجی مؤثر است. برای کشوری مانند ایران که در تمامی طول تاریخ خود، هرجا اقتدار و عزتی حاصل شده با تکیه بر مردمان دلیر و غیرتمندش بوده است، عنصر جمعیت از اهمیت فراوانی برخوردار است. این مسئله آن هنگام که با رسالت‌های دینی و انقلابی ما در عصر حاضر گره می‌خورد، اهمیت فزون‌تری می‌یابد.

آنچه که به عنوان دغدغه اینجانب مطرح است این که در طول سالهای گذشته به طور قطع، با دخالت و اعمال نظرهای بیگانگان و برخی از عناصر داخلی غیر مسئول، تلاش‌هایی برای کاهش جمعیت در ایران صورت گرفته و حتی در این رابطه نسخه‌هایی برای مردم از طریق واگذاری امکانات و تسهیلات تجویز گردیده که نتیجه آن کاهش جمعیت در ایران شده است. در حالی که امروزه اغلب کشورها به سمت افزایش جمعیت نیروی جوان، کارآمد و فعال پیش می‌روند، در ایران به علت کنترل جمعیت، این حرکت با کندی انجام می‌شود که در آینده‌ای نه چندان دور مشکلاتی را برای کشور ایجاد خواهد کرد که خوشبختانه در

سالهای اخیر با ورود مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در این بحث که تاکید بر افزایش جمعیت کشور داشته‌اند، توطئه دشمنان خنثی گردیده است.

با این توضیح با توجه به مشکلات مردم در عرصه‌های مختلف زندگی، کماکان زمزمه کنترل و کاهش جمعیت در جامعه مطرح می‌شود که تداوم این امر در بلندمدت آسیب‌ها و تهدیدهای جبران‌ناپذیری را متوجه امنیت نظامی کشور می‌نماید؛ بنابراین هدف اصلی از این تحقیق؛ بررسی نقش آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت بر امنیت نظامی بوده که متناسب با آن سؤال اصلی را می‌توان به صورت زیر بیان کرد که؛ کاهش جمعیت، چه آسیب‌ها و تهدیدهایی را بر امنیت نظامی وارد می‌نماید؟ در پاسخ به سؤال فوق فرضیه‌ای به این صورت تبیین می‌شود که آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت، باعث کم شدن تعداد نیروهای توانمند نظامی شده و توان بازدارندگی و قدرت مقابله کشور برای دفع و خنثی‌سازی تهدیدهای بیگانگان را با مشکل روبرو کرده و امنیت نظامی کشور را با خطر جدی مواجه می‌کند.

در تحقیقی با عنوان: بررسی پیشایندهای بی‌توجهی به شاخص‌های افت جمعیت و بررسی تاثیرگذاری آن در حوزه امنیت نظامی؛ همه ابعاد شناسایی شده در حوزه پیشایندها به خوبی بر کاهش جمعیت اثرگذار هستند و از این رو زمینه را برای افت امنیت نظامی ایجاد می‌نمایند.

در بین ابعاد شناسایی شده شرایط اقتصادی، ترس از عدم تأمین نیازهای کودکان؛ درگیر شدن زیاد خان‌ها در حوزه اقتصاد بیشترین اثر را در زمینه افت جمعیت و بالطبع افزایش امنیت نظامی را دارد (فتوحی، ۱۳۹۱: ۵۵). در پژوهشی دیگر: کشور در حال تجربه نظام جدید جمعیت‌شناختی است که ابعادی نظیر توزیع نابرابر جمعیت، مهاجرت، شهرنشینی سریع، انتقال ساختار سنی، سالخوردگی، تغییرهای خانواده، نابرابری جنسیتی، فقر و نابرابری، تخریب محیط زیست و... را بر امنیت ایران به همراه دارد. (متقی، ۱۳۹۴: ۲۸)

۲- چارچوب نظری تحقیق

جمعیت: جمعیت انسانی، یکی از عناصر مهم مکان و فضای جغرافیایی است و به لحاظ ژئوپلیتیکی، هریک از پدیده‌های محیط طبیعی (ثابت یا متغیر) را می‌توان در یک قطب و انسان را به تنهایی در قطب دیگر قرار داد. جمعیت به مثابه روح مکان و فضای جغرافیایی عمل می‌کند. هرچند موضوع جمعیت، بیشتر در مباحث جغرافیای انسانی و جمعیت‌شناسی مطرح است، اما اثربخشی سیاسی آن را می‌توان در حوزه سیاست بررسی کرد. از این جهت، همواره ماهیت تحول‌های جمعیت، از پدیده‌های مورد بررسی در سیاست بوده است. از طرفی، جمعیت ارتباط محکمی با توسعه و برنامه‌ریزی در راستای آن دارد و جهت‌گیری و میزان توسعه، تابعی از ویژگی‌های آن دانسته می‌شود. هرچند بنیان اصلی هر دولتی، سرزمین آن است، اما وجود واقعی آن، تنها در شرایط وجود مردم، نحوه توزیع، ویژگی‌های زیستی و دموگرافیک، توسعه اقتصادی، نهادها و سازمان‌های اجتماعی و میراث فرهنگی مردم معنا می‌شود و توسعه یک

سرزمین، در گرو جمعیت انسانی و قدرت تولیدی آن است (محمدیان و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۵).

۴-۲- زمینه‌های تاریخی جمعیتی ایران

اگر نگاهی به زمینه‌های تاریخی تحولات جمعیت ایران داشته باشیم، متوجه می‌شویم که نرخ شدید رشد جمعیت کشور که در سال‌های نخست پس از انقلاب اسلامی (۱۳۵۷) شروع شده بود، در سال‌های اخیر تا حد زیادی کاهش یافته است. براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران، جمعیت ایران برابر ۷۹/۹ میلیون نفر بوده که ۴۰/۵ میلیون نفر آن را مردان و ۳۹ میلیون نفر را زنان تشکیل می‌دهند که در مقایسه با جمعیت ۷۵/۱ میلیون نفری سال ۱۳۹۰ مبین خالص افزایشی در حدود ۶/۴ درصد یا ۴/۸ میلیون نفر در این فاصله زمانی است. درصد رشد سالانه جمعیت کشور طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۰ در کل کشور و به تفکیک نقاط شهری و روستایی به ترتیب برابر ۱/۲۴، ۱/۹۷، ۰/۶۸- درصد بوده که مقایسه آن با رشد‌های متناظر ۳/۹، ۵/۵ و ۲/۳ درصد در دهه ۱۳۶۵-۱۳۵۵، ۱/۹۶، ۳/۲ و ۰/۳ درصد در دهه ۷۵-۱۳۶۵ و ۱/۶۱، ۲/۷۴ و ۰/۴- درصد طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۷۵ حاکی از تحوّل اساسی و افت اساسی میزان‌های رشد جمعیت است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

روند رشد جمعیت ایران از گذشته تا به حال نشان می‌دهد که متوسط میزان رشد سالانه جمعیت در دهه ۱۳۴۵-۱۳۳۵ برابر با ۳/۱ درصد در سال بوده است، لیکن در دهه پس از آن در فاصله سال‌های ۱۳۵۵-۱۳۴۵ با کاهش روبرو بوده و به ۲/۷۱ درصد در سال رسیده است. جمعیت کشور در دهه ۱۳۶۵-۱۳۵۵ از رشد بالائی برخوردار بوده و به ۳/۹ درصد در سال افزایش یافته است. در دهه دوم انقلاب، سیاست تعدیل جمعیت با کاهش نرخ موالید و کنترل آن حاصل گردید. در این دهه، نرخ رشد جمعیت از ۳/۹ درصد دهه قبل به ۱/۹۶ درصد در دهه ۱۳۷۵-۱۳۶۵ کاهش یافته و در دهه ۱۳۸۵-۱۳۷۵ به نرخ رشد ۱/۶۱ درصد رسیده است و در نهایت از سال ۱۳۹۵-۱۳۸۵ به ۱/۲ رسیده است که نشان از ادامه روند نزولی افزایش جمعیت طی ۳۰ سال گذشته بوده است (همان).

۴-۳- عوامل مؤثر در کاهش تعداد فرزندان خانواده ایرانی در دهه‌های اخیر

در مسئله کاهش جمعیت، عوامل متعددی نقش داشته است، اما یقیناً مهم‌ترین نهادی که در حوزه جمعیت نقش دارد نهاد خانواده است؛ بنابراین باید ببینیم که در حوزه خانواده چه تغییراتی رخ داده و چه عواملی منجر به تغییر سبک زندگی خانواده شده که نتیجه آن کاهش فرزندآوری و کاهش جمعیت کشور بوده است (پایگاه تحلیلی - تبیینی برهان، شاهچراغیان، ۱۳۹۲).

۱- تغییرات فردی

- رواج فردگرایی
- افزایش سن ازدواج

- افزایش آمار طلاق
- افزایش سطح تحصیلات و اشتغال زنان
- ۲- تغییرات اجتماعی
- گسترش خانواده هسته‌ای
- افزایش میزان شهرنشینی
- آپارتمان‌نشینی و کوچک شدن خانه‌ها
- مشکلات اقتصادی
- ۳- تغییرات فرهنگی
- رواج فرزندسالاری
- تحقیر کار خانگی و مادری
- مصرف‌گرایی در سبک زندگی
- ۴-۴- آسیب

در فرهنگ‌های لغت آسیب به مفهوم ضرر، زیان، ضربه و خدشه می‌باشد. در ادبیات علوم انسانی، وضعیتی است که بر کارکرد، کارآمدی و توانایی یک پدیده ضربه وارد می‌کند و بقا و حیات ساختاری آن را با مشکل جدی مواجه می‌سازد. «واژه آسیب در ابتدا در رابطه با ابعاد زیستی مطرح گردید و از آنجایی که ساختارها و سازمان‌ها نیز در نظریه‌های اجتماعی به بدن انسانی تشبیه شده‌اند، این واژه گستره عمومی پیدا کرده است» (شیخ‌وندی، ۱۳۷۳: ۵۱).

۴-۵- تهدید

مفهوم لغوی واژه تهدید ترساندن، بیم دادن، بیم عقوبت دادن (مجتبی، ۱۳۶۹: ۳۱۴). مفهوم اصطلاحی آن، به خطر یا مجموعه خطرات بالقوه و بالفعل درون و برون‌سازمانی اطلاق می‌گردد که امنیت سازمان و کارکنان آن را به مخاطره می‌اندازد (یوسفوند، ۱۳۸۹: ۵). مفهوم تهدید در سطح کلان: عبارت است از هرگونه نیت و قصد و اقدامی که توسط دشمنان داخلی و خارجی به منظور بر هم زدن امنیت کشور صورت پذیرد (مجیدی، ۱۳۸۵: ۱۹). تهدید یک عامل نگران‌کننده و ترس‌آفرین خارجی است که مترصد فراهم شدن فرصت و شرایط مناسب برای حمله ور شدن به نقاط ضعیف و آسیب‌پذیر هدف است (دقیقی، ۱۳۸۵: ۱۶۵).

۴-۶- امنیت

در تفکر سیاسی، نخستین بار واژه امنیت را سیسرو^۱ و لاکرتیوس^۲ به کار بردند که به حالت روانشناختی و فلسفی ذهنی یا احساس درونی آزادشدن از اندوه اطلاق شد و بعدها در تاریخ روم، مفهومی سیاسی پیدا کرد. در قرون ۱۷ و ۱۸ میلادی نیز امنیت به مفهومی هنجاری تبدیل شد که با توسعه رفاه اجتماعی،

1. Marcus Tullius Cicero

2. Titus Lucretius

رفاه عمومی و خیر همگانی هم‌معنا بود. به‌رغم این قدمت، کاوش نظری و واکاوی ابعاد مختلف امنیت، حداکثر به آغاز جنگ سرد باز می‌گردد. از نظر لغوی، واژه امنیت از ریشه «Sine cura» به معنای «بدون ترس» است؛ واژه‌ای منعطف که ممکن است شامل ترس از تهدیدهای بزرگ علیه بشریت یا مسائل کوچک باشد. امنیت در سیاست داخلی، منطقه‌ای و جهانی، بیشترین ارتباط معنایی را با مفهوم ترس دارد و آن هم چیزی نیست جز تهدید علیه زندگی بشر که به او آزار می‌رساند یا او را در معرض نابودی قرار می‌دهد (هاووک، ۲۰۰۴: ۱۹۱). از نظر مازلو، امنیت از دیرپاترین آمال و شروط بیزیستی انسان و ابزار حرکت به سوی خودشکوفایی است. در اولویت‌بندی او، پس از نیازهای اولیه (هوا، غذا، مسکن و پوشاک)، نیاز به امنیت قرار دارد و سایر نیازها در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند (مرادیان، ۱۳۹۰: ۱۷۹).

۴-۷- انواع امنیت

امنیت حالت فراغت نسبی از تهدید یا حمله یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله را گویند. امنیت از ضروری‌ترین نیازهای یک جامعه است. امنیت را بسته به زمینه کاربرد می‌توان به چند گروه تقسیم نمود (آشوری، ۱۳۸۷: ۳۸).

۱- امنیت فردی

۲- امنیت عمومی

۳- امنیت خانواده

۴- امنیت اجتماعی

۵- امنیت داخلی

۶- امنیت ملی

۷- امنیت منطقه‌ای

۸- امنیت بین‌المللی

۴-۸- مفهوم امنیت ملی

این مفهوم مانند دیگر مفاهیم در علوم انسانی دارای تعریف واحدی که مقبول تمامی یا حداقل بیشتر صاحب‌نظران باشد، نیست. ریشه این عدم اتفاق نیز به برداشت متفاوت افراد، گروه‌ها و کشورها از این واژه باز می‌گردد. شاید علت این عدم اتفاق گستردگی و کلیت اکثر مسائل و ارزش‌های انسانی-اجتماعی باشد که همگی تحت تأثیر این مفهوم قرار دارند. بر همین اساس آرنولد ولفوز می‌گوید «امنیت ملی نماد ابهام‌آمیزی است که معنای بسیاری دارد» و باری بوزان هم می‌گوید «امنیت ملی را نمی‌توان به طور کلی تعریف کرد بلکه تنها در موارد مشخص می‌توان آن را تعریف نمود». او در جای دیگر چنین می‌گوید

«امنیت ملی از لحاظ مفهومی ضعیف و از نظر تعریف مبهم ولی از نظر سیاسی مفهومی قدرتمند باقی مانده است چون مفهوم نامشخص امنیت ملی راه را برای طرح راهبردهای بسط قدرت توسط نخبگان سیاسی و نظامی باز می‌گذارد». با این احوال از سوی صاحب‌نظران در این مورد تعاریف مشخص‌تر و دقیق‌تری نیز مطرح شده است. برای نمونه، در دائرةالمعارف علوم اجتماعی این واژه چنین تعریف گردیده است: «توان یک ملت برای حفظ ارزش‌های داخلی از تهدیدهای خارجی». سازمان ملل متحد طی پژوهشی در این زمینه با عنوان «مفهوم امنیت» آن را چنین تعریف می‌نماید: «این که کشورها هیچگونه احساس خطر حمله نظامی، فشار سیاسی یا اقتصادی نکنند و بتوانند آزادانه گسترش و توسعه خویش را تعقیب کنند». در فرهنگ علوم سیاسی نیز چنین آمده است: «امنیت ملی عبارت از احساس آزادی کشور در تعقیب هدف‌های اساسی و فقدان ترس و خطر جدی از خارج نسبت به منافع سیاسی، اساسی و حیاتی کشور می‌باشد». در فرهنگ اصطلاحات روابط بین‌الملل این مفهوم بدین صورت تعریف شده است. «حالتی که ملتی فارغ از تهدید از دست دادن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی یا خاک خود به سر می‌برد» (عجم و همکاران، ۱۳۹۱: ۷).

۴-۹- ابعاد امنیت ملی

گرچه ابعاد امنیت ملی را در اشکال مختلف تقسیم کرده‌اند، لیکن عمده ابعاد امنیت ملی را می‌توان به شرح زیر دانست (مرادیان، ۱۳۹۶: ۲۳).

۱- امنیت سیاسی

۲- امنیت اقتصادی

۳- امنیت نظامی

۴- امنیت فرهنگی

۵- امنیت اجتماعی

۴-۱۰- امنیت نظامی

امنیت نظامی مقوله عینی، واقعی و ملموس، ناظر بر ظرفیت‌ها، قابلیت‌ها و کارآمدی نیروهای مسلح در حفاظت از تمامیت ارضی و مرزی، حراست از مردم و منافع ملی و توان مقابله و شکست تهدیدهای و عملیات نظامی دشمنان و وصول به برتری نظامی است.

امنیت نظامی مصونیتی است که هم با ابزار نظامی به خطر می‌افتد و هم با ابزار نظامی تأمین می‌شود و همان‌گونه که از عنوانش پیداست، جنس آن نظامی است و عبارت است از به رسمیت شناخته شدن حق یک فرد، گروه یا ملت در دفاع از جان، مال، ناموس و غیره در مقابل تعرض‌ها و تجاوزات قهرآمیز مسلحانه (جهان‌بزرگی، ۱۳۸۸: ۹۱). امنیت نظامی از شقوق امنیت و تابعی از امنیت ملی است و به آثار

متقابل توانایی‌های تهاجمی و دفاعی مسلحانه دولت‌ها و برداشت آن‌ها از مقاصد یکدیگر مربوط است (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۳۴). امنیت نظامی به معنای میزان توانایی و قابلیت نیروهای مسلح یک کشور برای حفاظت از حکومت و مردم در برابر تهدیدهای قهرآمیز نظامی و غیرنظامی است (ماندل، ۱۳۷۸: ۷۶).

۴-۱- مولفه‌های امنیت نظامی

ابعادی را که از لحاظ تئوریک می‌توانند زمینه را برای تقویت و بهبود امنیت نظامی در منطقه برای کشور ایجاد نمایند.

۱- قدرت تهاجمی

۲- توانایی‌های دفاعی

۳- اعتماد ملی به ساختارهای حکومتی

۴- قدرت مقابله

۵- بهره‌برداری از نیروی انسانی توانمند

۶- قدرت خنثی‌سازی تهدیدهای

۴-۱۲- جمعیت و امنیت

اگر چه امروزه اقتدار نظامی در مناسب بین‌المللی از اولویت خارج شده است و دولت‌ها تسلط بر مناسبات جهانی را در اقتدار اقتصادی جست و جو می‌کنند، اما در شرایطی که جمهوری اسلامی ایران در معرض تهدیدهای جدی دشمنان سیاسی خود قرار دارد و آشکارا مورد تهدید قدرت‌های زورگو قرار می‌گیرد، نمی‌توان از این مزیت در راستای اقتدار نظامی کشور، چشم‌پوشی نمود (وشنگیر، ۱۳۸۸: ۱۳۲). جمعیت جوان به دلیل قدرت بالا در زمینه مشارکت در طرح‌های نظامی این امکان را به کشورها می‌دهد که سطح توانمندی دفاعی خود را در برابر تهدیدهای نظامی افزایش دهند. به عبارتی هنگامی که جمعیت کشورها رو به رشد باشد و جمعیت به خوبی در طرح‌های نظامی کشور مشارکت داشته باشند باعث خواهد شد که نیروهای دفاعی کشور تقویت شوند و این تقویت یک عامل بازدارنده در راستای قصد حمله نظامی به کشورها خواهد بود. برای پی بردن به این موضوع و تهدیدهای نظامی کشورها می‌توان مثال‌هایی را در منطقه زد که با این مشکل رو به رو هستند. به عنوان نمونه حمله نظامی آمریکا به کشورهای غرب آسیا در صورتی که مورد بررسی قرار بگیرد می‌توان دریافت که بیشتر کشورهایی مورد حمله قرار گرفته بودند که از لحاظ جمعیتی و بنیه دفاعی در سطح پایین‌تری نسبت به کشورهای همسایه بودند. به عنوان نمونه دو کشور افغانستان و پاکستان را در صورتی که در نظر داشته باشیم. در هر دو کشور طالبان و گروه‌های تکفیری به شدت در حال فعالیت هستند اما جمعیت افغانستان در حدود ۳۵ میلیون نفر اما پاکستان در حدود ۱۹۵ میلیون نفر است؛ به نظر می‌رسد حمله به افغانستان به این دلیل که بنیه دفاعی و ساختار

جمعیتی کمتری داشته است راحت‌تر از کشور پاکستان بوده است؛ بنابراین توسعه متوازن جمعیت، طوری که به عنوان یک تهدید برای اجتماع قلمداد نشود می‌تواند نیروی نظامی یک کشور را به طور خارق‌العاده تقویت نماید و از سویی این امکان را ایجاد نماید که با افزایش تعداد جوانان با استعداد، میزان پیشرفت فناوری در بخش نظامی تقویت یابد. همانطور که در تئوری‌های مرتبط با رشد جمعیت در بخش اول این فصل نیز به آن اشاره کرده‌ایم تقویت رشد نیروی جوان و باانگیزه باعث بهبود سطح دانش کاربردی و فناوریانه در نیروهای دفاعی می‌شود. در طی سال‌های گذشته به دلیل وجود چنین ظرفیت‌هایی است که ایران توانسته در بسیار از مباحث دفاعی به ویژه پدافند غیرعامل توانمندتر عمل نماید و با تقویت سطح نوآوری‌های خود، زمینه نفوذناپذیری بیشتر کشور در برابر تهدیدهای نظامی کشورهای زورگوی منطقه را سبب شده است. مثال عینی از نقش مهم نیروی جوان و جمعیت بالای یک کشور در برابر تهدیدهای نظامی می‌توان به این موضوع تاریخی که در چندسال گذشته در منطقه خاورمیانه ایجاد شده اشاره داشت. به یمن حضور نیروهای جوان و داوطلب در کشور عزیز ایران اسلامی بود که پدیده گروه‌های تکفیری در نطفه و آن هم در کشورهای منطقه خاموش شد. در واقع عدم وجود چنین نیروهای داوطلب به این نتیجه می‌توانست برسد که این گروه‌ها بتوانند در مرزهای کشور ایران مستقر شوند و توطئه‌های عدیده را در کشور ایجاد نمایند، اما نرخ رشد جمعیت مطلوب در دهه ۵۰ و ۶۰ شمسی که امروزه در دوران جوانی به سر می‌برند باعث شده است که گروه‌های مدافع حرم قدرتمندی در منطقه ایجاد شود و تهدیدهای امنیتی کشور را صدها کیلومتر از کشور ایران دور نمایند؛ بنابراین توجه به قدرت جمعیت در زمینه مدیریت تهدیدها و آسیب‌های نظامی موضوعی است که باید در سیاست‌های امروزی بیشتر به آن توجه شود.

۴-۱۳- آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت

رشد منفی جمعیت نیز از یک سو به روند کاهشی جمعیت می‌انجامد که به معنای سرمایه انسانی کمتر، تهدیدپذیری و آسیب‌پذیری نظام اقتصادی، سیاسی، نظامی و کاهش اقتدار ملی و کاهش احتمالی نقش کشورها در رقابت‌های بین‌المللی است (خوبروی پاک، ۱۳۸۰: ۴۹). بر اساس موارد تحصیل شده از ادبیات تحقیق و نظریه‌های افراد صاحب‌نظر در حوزه جمعیت و امنیت، آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت به شرح زیر احصاء گردید.

الف- آسیب‌های ناشی از کاهش جمعیت

۱- پیری و بی‌نشاطی جمعیت

با کاهش و رشد منفی جمعیت، جمعیت جامعه پیر می‌شود و از نشاط و سرزندگی لازم برخوردار نخواهد بود؛ زیرا جوانان مایه پویایی و سرزندگی جوامع هستند و غالب نوآوری‌ها، خلاقیت‌ها و نیز جهش‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی توسط نیروهای جوان به منصه ظهور می‌رسد. در جامعه با جمعیت پیر،

دولت‌ها و صاحبان سرمایه، احساس خطر می‌کنند. اساساً ناامیدی بر جامعه سایه می‌افکند و جامعه به سمت محو شدن کامل حرکت می‌کند (فولادی، ۱۳۹۰: ۱۶۲).

۲- ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور

بدون تردید جمعیت جوان و همچنین زیاد بودن جمعیت، یکی از مؤلفه‌های اصلی قدرت می‌باشد. با پیشرفت‌هایی که در عرصه جنگ‌های مدرن شکل گرفته، برخی به اشتباه افتاده و گمان کرده‌اند امروزه برای حفظ اقتدار دفاعی نیازی به جمعیت نیست؛ اما این یک گمان اشتباه است. همین قدر بدانید که کشورهای مدعی جنگ مدرن، برای افزایش جمعیت خود به تکاپو افتاده‌اند؛ مثلاً اسرائیل با این که مدرن‌ترین تسلیحات نظامی را در اختیار دارد؛ اما به شدت با کنترل جمعیت مخالف بوده و در این رژیم هر عائله یهودی، حداقل باید چهار فرزند داشته باشد (خبرگزاری فارس، روح افزا، ۱۳۹۳).

۳- کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح

افت جمعیت یا شاخص‌های رشد جمعیت باعث کاهش نیروی جوان در نیروهای نظامی می‌شود و این امر به منزله این خواهد بود که اقتدار ملی و امنیت مرزی کشور به دلیل کاهش نیروهای جذب شده به نیروهای نظامی با افت رو به رو شود و کیفیت پاسداری از مرزها با چالش رو به رو شود (صلبی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴). افت رشد جمعیت باعث این می‌شود که پیشرفت تکنولوژیک در نیروهای نظامی با چالش رو به رو شود؛ زیرا نیروی جوان دانشی که در نیروهای نظامی جذب می‌شوند با فکر جدید وارد نظام شده و این فکر جدید زمینه توسعه تکنولوژیک و فناوری‌های را می‌تواند مهیا نماید بنابراین کاهش جمعیت باعث این می‌شود که نیروی جوان و نخبه کمتر وارد بخش نظامی شوند و این موضوع موجب کاهش پیشرفت تکنولوژیک تجهیزات و امکانات نظامی می‌شود (همتی و سجادی، ۱۳۸۶: ۱۴).

۴- کاهش قدرت نظامی

کاهش جمعیت فعال و توانا برای استخدام در بخش فعالیت‌های نظامی کشور، مشکل‌های دیگری را در بخش صنایع و ساخت ابزارهای نظامی ایجاد می‌کند و زیرساخت‌های نظامی کشور را با محدودیت روبه رو می‌کند. با وجود امکان برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در فناوری‌های برتر نظامی برای یک کشور، به دلیل ناتوانی در فراهم کردن نیرو و افراد کافی و ماهر، به طور کلی قدرت نظامی کشور با نواقصی روبه رو می‌شود (متقی، ۱۳۹۴: ۵۶۹).

بدون شک نیروی جوان و جمعیت فراوان، یکی از شاخص‌های اقتدار نظامی و دفاعی است. از فرصت‌های مهم ناشی از جمعیت کشور، می‌توان به توانمندی و اقتدار نظامی و سیاسی در عرصه بین‌المللی اشاره داشت. به طور قطع، جامعه‌ای که در سطح بین‌المللی دارای جمعیت بیشتر و جوان‌تری است، می‌تواند دارای ارتش و قدرت نظامی قوی‌تری نیز باشد. دوران جنگ تحمیلی و حضور جوانان در عرصه‌های نظامی و عملیات‌های سرنوشت‌ساز، برگ برنده‌ای بود که ایران اسلامی توانست در دوران دفاع

مقدس آن را کسب کند. مطمئناً کشوری که دارای جمعیت اندک و یا پیر باشد، توان رویارویی مقتدرانه در برابر تجاوز بیگانگان را نخواهد داشت (سوختانلو و رحمت‌آبادی، ۱۳۹۲: ۵۵).

۵- کاهش قدرت ملی

از نظر هانس مورگنتا، میزان جمعیت یکی از عواملی است که قدرت ملی به آن بستگی تام دارد؛ بنابراین، در تلاش برای ارزیابی توزیع جهانی قدرت در آینده، پیش‌بینی روند رشد جمعیت نقش مهمی ایفا می‌کند؛ چراکه با برابر فرض کردن سایر عوامل، کاهش شدید نیروی انسانی یک ملت در مقایسه با رقبایش در صحنه بین‌الملل، متضمن کاهش قدرت ملی است و افزایش چشم‌گیر آن، در شرایط مشابه به افزایش قدرت ملی می‌انجامد (مورگنتا، ۱۳۸۴: ۲۳۵).

۶- به خطر افتادن امنیت ملی

مسئله تحدید نسل و کاهش جمعیت از ابعاد مختلف قابل بررسی است؛ ابعادی که هر کدام اهمیت خاص خود را دارند و در جای خود مهم و حیاتی تلقی می‌شوند؛ اما موضوع امنیت ملی، بحثی نیست که بشود به راحتی از کنار آن گذشت. تجربه کشورهای مختلف دنیا در قرون گذشته نشان می‌دهد که یکی از بزرگترین پیامدهای کاهش جمعیت، به خطر افتادن امنیت ملی در سال‌های آینده است (خبرگزاری دانشجو، ۱۳۹۲).

ب- تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت

۱- کاهش قدرت تهاجمی

هواره تحلیل‌گران نظامی به این امر معتقدند که افزایش نیروی پیاده نظام باعث تثبیت موقعیت‌ها در جنگ می‌شود این در حالی است که نبود نیروی پیاده نظام می‌تواند کشورها را در نگهداشت مناطق آزادسازی شده با مشکل رو به رو نماید. به عنوان نمونه کشور متخاصم عربستان سعودی با توجه به حجم بالایی از تجهیزات جنگی، به دلیل اینکه نیروی پیاده ندارد نمی‌تواند موضعی که را به صورت شبانه‌روزی سال‌های متمادی بمباران کرده است را تسخیر نماید؛ بنابراین فقدان نیروی پیاده به منزله یک عامل محدود کننده قدرت تهاجمی یک کشور است (اقتداری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۸).

۲- کاهش قدرت بازدارندگی

در صورتی که نیروی جوان در کشور سهم بالایی از هرم جمعیتی را داشته باشد، قدرت بازدارندگی که یکی از مولفه‌های اصلی امنیت نظامی به حساب می‌آید بهبود می‌یابد و کشورهای متخاصم توانمندی کمتری برای حمله به اهداف کشور را خواهند داشت زیرا به واسطه این نیروی جوان، خسارت‌ها و آسیب‌های آنها از حمله نظامی به کشور بیشتر خواهد شد و این موضوع ریسک را برای کشورهای استکباری برای درگیری با کشور ایران را افزایش می‌دهد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۹).

۳- کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم

موضوع کاهش تعداد نیروهای نظامی که به واسطه کاهش جمعیت حاصل می‌شود می‌تواند قدرت بازدارندگی را با افت رو به رو می‌نماید. هر چه نسل جوان و باانگیزه در کشور بالاتر باشد کشورهای تهدیدکننده تمایل کمتری برای جنگیدن با این کشور خواهند داشت زیرا جمعیت بالاتر می‌تواند ریسک را برای کشورهای متخاصم افزایش دهد این در حالی است که کاهش جمعیت می‌تواند کشور را برای کشورهای مهاجم یک گزینه ساده‌تر و سهل‌تر نماید (جعفری و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۱).

۴- کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها

کاهش جمعیت باعث می‌شود که کشور در زمینه خنثی‌سازی تهدیدها با مشکل رو به رو شود. به عبارتی یکی از ابعاد دیگر که در زمینه امنیت نظامی مطرح شده قدرت کشورها در زمینه خنثی کردن تهدیدهای پیرامونی است. تهدیدهایی که می‌تواند ماهیت حاکمیت یک کشور را از میان بردارد. کشوری که از لحاظ جمعیتی در حد بالایی قرار دارند و نیروی جوان و توانمند در کشور بالاتر است می‌تواند اهدافی که برای کشور در منطقه تهدیدآمیز است را از میان بردارد و آن را تبدیل به فرصت نماید (صنایعی و همکاران، ۱۳۹۶: ۸).

۵- کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی

یکی از مولفه‌های مهم و تأثیرگذار در امنیت ملی کشورها موضوع جمعیت است. به هر میزان که جمعیت جوان یک کشور افزایش یابد ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی نیز ارتقا می‌یابد. بر همین اساس نظام سلطه برای ادامه استضعاف نقاط تأثیرگذار در نظام بین‌الملل، به دنبال راهکارهایی است که یکی از آن راهکارها، ترفندها و توطئه‌ها؛ برنامه ریزی و جلوگیری از افزایش جمعیت کشورهای مخالف با نظام سلطه است. برای نمونه می‌توان به بررسی ورود پنتاگون به مقوله جمعیت اسلامی ایران اشاره کرد با اینکه پنتاگون بنا بر قاعده می‌بایست عمدتاً به مسائل نظامی و امنیتی بپردازد. ولی در مورد ایران اسلامی یکی از مولفه‌هایی که برای او حائز اهمیت است مساله جمعیت ایران است (حمودی، ۱۳۹۳).

۶- تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند

در راهبردهای نظامی، همچنان تسلط بر قلمروهای راهبردی در رأس اهداف دولت‌های زیاده‌خواه قرار دارد. روند کنونی بیشتر بیانگر این موضوع است که قدرت جهانی را کسی خواهد داشت که بتواند بر منابع و خطوط انرژی (نفت و گاز) تسلط داشته باشد. این تفکر راهبردی قبل از هر چیز کنترل بر مناطق دارای ذخایر نفت و گاز در مقیاس کلان را مد نظر دارد. خلیج فارس و پس از آن دریای مازندران، آسیای مرکزی و قفقاز و سرزمین‌ها و راه‌های مجاور آن (در کشورهای اطراف و عبوری) مانند افغانستان، پاکستان، ترکیه و روسیه در ارتباط با حلقه‌های انرژی جهانی مورد توجه هستند. جالب آنکه این محور حساس انرژی در جهان در معرض شدیدترین تبلیغات رسانه‌ای به همراه ارائه مشوق‌های گوناگون جهت کاهش جمعیت قرار

دارند (اطاعت، ۱۳۹۰: ۴۱).

یکی از ویژگی‌های اصلی نظام بین‌الملل، اهمیت یافتن «اقتصاد» در عرصه جهانی است. در حال حاضر «قدرت اقتصادی» تا حد زیادی، تعیین‌کننده جایگاه و نقش کشورها در عرصه روابط بین‌الملل است. از این‌رو مناطقی که از نظر انرژی غنی باشند اهمیت فوق‌العاده می‌یابند و «اقتصاد مبتنی بر جغرافیا» موقعیت آن مناطق را برجسته خواهد کرد. بر این اساس، در توازن قدرت‌های آینده، برتری متعلق به قدرتی خواهد بود که بر مناطق اقتصادی (ژئواکونومیک) جهان مسلط شود.

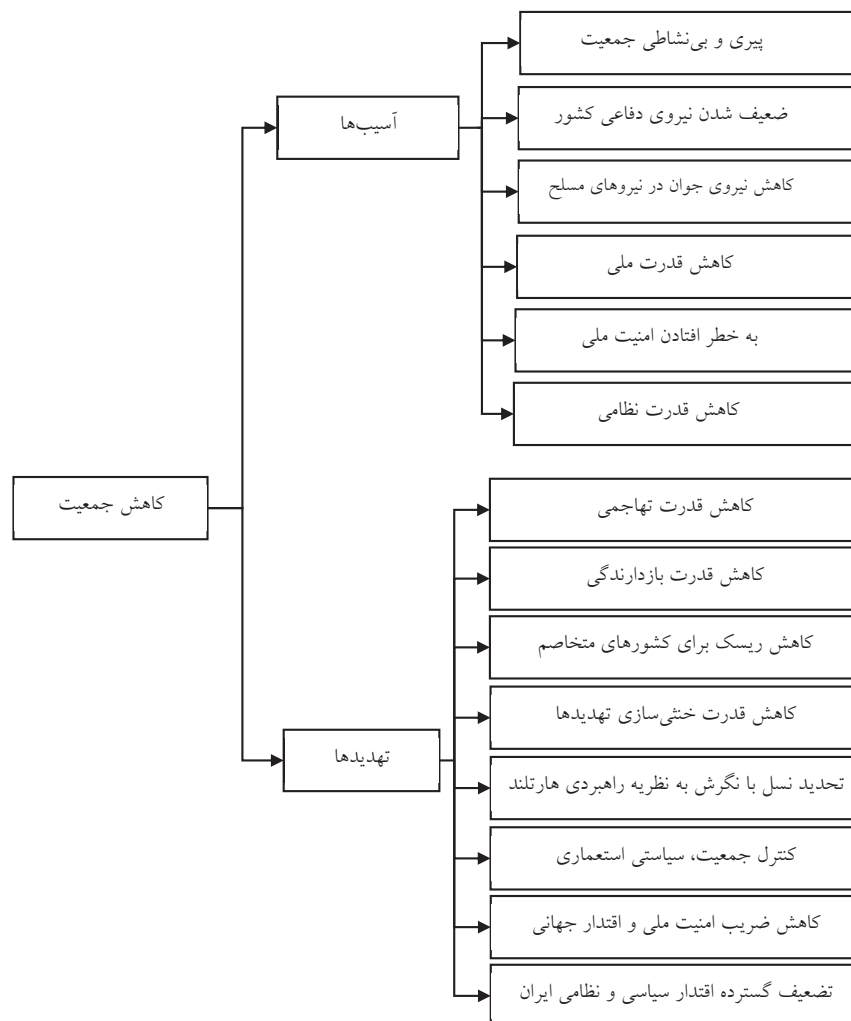
از این نظر هر کشوری که بر خلیج فارس تسلط داشته باشد، به موقعیت برتر در صحنه بین‌المللی و در واقع بر «هارتلند» جهان دست پیدا خواهد کرد. در ارزیابی‌های کلی گفته می‌شود، «جغرافیای سیاسی» (ژئوپولیتیک) خلیج فارس دچار تحول اساسی شده است و در نظریه‌های راهبردی اخیر، خلیج فارس به «قلب زمین» (هارتلند) تبدیل شده است. حال، چنین منطقه حساسی از جهان (توسط دشمنانش) در معرض مشوق‌های مزورانه کاهش جمعیت قرار گرفته است (پایگاه خبری تحلیلی بصیرت، علی‌محمدی، ۱۳۹۲).

۷- کنترل جمعیت، سیاستی استعماری

مهم‌ترین مانع دشمن در جنگ‌های تجاوزکارانه، وجود جمعیت جوان و مولد است. ژاکلین کاسون در کتاب جنگ علیه جمعیت نشان می‌دهد که کنترل جمعیت جهانی، کاملاً منطبق بر پارامترهای دکترین نظامی و یک جنگ تمام عیار است (فولادی، ۱۳۹۰: ۱۵۸).

۸- تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی

دنیای کنونی دنیای قدرت است و هر کشور یا بلوکی که قدرتمندتر از همه باشد زمینه بیشتری برای سلطه سیاسی، نظامی و اقتصادی خواهد داشت. حال اگر تعداد جمعیت یکی از عناصر تشکیل دهنده قدرت است، پس باید نتیجه گرفت که استکبار اقتصادی و سیاسی دنیا برای جلوگیری از افزایش قدرت کشورمان از نظر سیاسی و اقتصادی درصدد است که از تعداد جمعیت فعال ایران بکاهد؛ به ویژه که جنگ تحمیلی و تلاش‌های خارق‌العاده نسل جوان و انقلابی جامعه ما به نظام سلطه ثابت کرده است که بر تکنولوژی غربی برتری دارد. پس باید به هر طریق جلوی ازدیاد این نسل انقلابی گرفته شود و به همین دلیل با مطرح کردن تئوری‌های کنترل جمعیت، درصدد دست یافتن به این اهداف سیاسی است (قاسمی، ۱۳۹۵: ۱۴۳).

شکل ۱- آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت

شکل ۱ آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت را نشان می‌دهد. همان‌طور که در شکل نشان داده شده است، آسیب‌ها به شش شاخص و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت به هشت شاخص تقسیم شده است. آسیب‌هایی که در نتیجه کاهش جمعیت به وجود می‌آید عبارتند از پیری و بی‌نشاطی، ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور، کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح، کاهش قدرت ملی، به خطر افتادن امنیت ملی، کاهش قدرت نظامی. تهدیدهایی که در نتیجه کاهش جمعیت، کشور با آن روبرو خواهد

شد عبارتند از کاهش قدرت تهاجمی، کاهش قدرت بازدارندگی، کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم، کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها، کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی و تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران. تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند در این پژوهش بررسی شده است. کنترل جمعیت، سیاستی استعماری است که مورد بررسی قرار گرفته و نشان داده شده که چگونه این رویکرد می‌تواند بر امنیت نظامی تأثیر گذارد.

۴- روش تحقیق

از آنجایی که محقق به دنبال استفاده از نتایج مطالعه در کوتاه‌مدت و در میدان عمل (سازمان) است، بنابراین، مطالعه کنونی به لحاظ هدف کاربردی است. به لحاظ روش در زمره مطالعات توصیفی - پیمایشی است؛ زیرا علاوه بر توصیف واقعیت‌های موجود، به بررسی روابط میان متغیرها بر حسب آزمون فرضیه‌ها می‌پردازد و به دنبال تعیین میزان تأثیرگذاری متغیرها بر یکدیگر است.

جامعه آماری این تحقیق کلیه افراد صاحب‌نظر در سازمان آمار دارای مدرک کارشناسی ارشد به بالا و نیروهای مسلح مستقر در تهران اعم از ارتش، سپاه، ناجا، ستاد کل نیروهای مسلح (دعا) و وزارت دفاع در جایگاه شغلی سرتیپ دومی به بالا و مدرک کارشناسی ارشد به بالا هستند. در مجموعه برآوردهای به عمل آمده به صورت هدفمند ۳۶۹ نفر به عنوان جامعه آماری انتخاب شدند. برای نمونه‌گیری در این پژوهش روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم جامعه استفاده شده است. برابر با فرمول کوکران حجم نمونه برابر با ۱۸۸ نفر خواهد بود.

با توجه به روش تحقیق، در این مطالعه که پیمایشی توصیفی است از روش‌های فیش برداری، پرسشنامه و مصاحبه استفاده شده است. پرسشنامه مورد استفاده از طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. در هر سنجش با وجود دقت در ابزار سنجش، باز هم میزانی از خطا وجود دارد که آن را خطای سنجش می‌نامند. محقق باید این خطا را کاهش دهد و کیفیت سنجش خود را ثابت کند، لازمه این کار به اثبات رساندن روایی و پایایی است (سرمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۶۹).

در این باره، پرسشنامه تهیه شده به تعدادی از اساتید خبره و برگزیده جامعه‌شناسی و نظامی داده شد و وفاق آن‌ها در مورد شاخص‌ها، دلیل روشنی بر اعتبار پرسشنامه طراحی شده است، همچنین به دلیل این که پرسشنامه این پژوهش از داخل نظریه‌های مطرح، چارچوب نظری و مدل تحلیلی استخراج شده است، دارای اعتبار سازه‌ای است.

برای اندازه‌گیری پایایی روش‌های متعددی وجود دارد از جمله آن‌ها، آلفای کرونباخ^۱ است. در این مطالعه نیز همانند بسیاری از مطالعات دیگر برای سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

1. Alpha Cronbach

$$r\alpha = \frac{J}{J-1} \left(1 - \frac{\sum_{j=1}^n s_j^2}{s^2} \right)$$

که در آن تعداد سؤالات پرسشنامه = J ، واریانس پاسخ‌های همه آزمودنی‌ها به سؤال $J = S_j^2$ ، واریانس جمع نمرات هر آزمودنی در همه سؤالات = S^2 .

تجزیه و تحلیل نتایج

سنجش پایایی پرسشنامه

قبل از آن که از نتایج پرسشنامه بتوان استفاده کرد لازم است پایایی پرسشنامه سنجیده شود بنابراین در ابتدا با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ پایایی سنجیده می‌شود، سپس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی اعضای نمونه شامل، سطح تحصیلات، سن و غیره در این بخش آورده می‌شود. از آنجا که در این پژوهش، محقق در بین گروه‌های نظامی و سازمان آمار تحقیق حاضر را انجام داده است، بنابراین تمامی افراد شرکت‌کننده دارای دو ویژگی سطح تحصیلات بالاتر از کارشناسی ارشد و همچنین مرد بوده‌اند.

برای سنجش پایایی پرسشنامه از آنجایی که پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت طراحی شده، در اینجا از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. در جدول ۱ نتایج ضریب آلفای کرونباخ هر یک از متغیرها و کل پرسشنامه به تفکیک نشان داده شده است. میزان پایایی برای ضریب بالاتر از ۰/۹ عالی، نتایج بین ۰/۸ و ۰/۹ خوب و نتایج بالاتر از ۰/۷ قابل قبول است. همانطور که در جدول ۱ نشان داده شده است میزان آلفای کرونباخ برای تمام متغیرها بیشتر از ۰/۷ می‌باشد بنابراین پایایی پرسشنامه قابل قبول است؛ بنابراین از نتایج پرسشنامه مذکور می‌توان برای بررسی پرسش‌های تحقیق استفاده کرد.

جدول ۱- نتایج آلفای کرونباخ

ردیف	متغیرها	میزان آلفای کرونباخ
۱	پیری و بی‌نشاطی جمعیت	۰/۸۵۲
۲	ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور	۰/۸۱۷
۳	کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح	۰/۸۶۳
۴	کاهش قدرت نظامی	۰/۸۲۵
۵	کاهش قدرت ملی	۰/۸۵۳
۶	به خطر افتادن امنیت ملی	۰/۹۰۱
۷	کاهش قدرت تهاجمی	۰/۸۴۱
۸	کاهش قدرت بازدارندگی	۰/۷۹۳
۹	کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم	۰/۸۳۳

ردیف	متغیرها	میزان الفای کرونباخ
۱۰	کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها	۰,۸۵۷
۱۱	تحدید نسل با تکرش به نظریه راهبردی هارتلند	۰,۷۹۲
۱۲	کنترل جمعیت، سیاست استعماری	۰,۸۶۳
۱۳	کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی	۰,۸۴۱
۱۴	تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران	۰,۸۳۷

بیشترین مشارکت مربوط به ۳۵ تا ۴۵ سال بوده است که ۳۱/۹ درصد از کل اعضای پاسخ‌دهنده مربوط به این گروه بوده است، ۵۹ نفر در گروه مربوط به گروه سنی بین ۴۵ تا ۵۵ سال بوده است. ۵۷ نفر در گروه سنی زیر ۳۵ سال بودند و در نهایت کمترین مشارکت مربوط به رده سنی مربوط به بالای ۵۵ سال و برابر با ۱۲ نفر بوده است. تنها دو گروه تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری در نهادهای نظامی در این تحقیق باید شرکت می‌کردند. در این تحقیق اکثریت دارای سطح تحصیلی کارشناسی ارشد بوده و میزان این گروه برابر با ۷۲/۸ درصد بوده است از سوی دیگر گروه دکتری برابر با ۲۶/۲ درصد بوده است. اکثر افراد پاسخ‌دهنده در این تحقیق متأهل بوده‌اند. در واقع ۸۴/۱ درصد از افراد شرکت‌کننده در این تحقیق متأهل بوده‌اند و ۱۵/۹ درصد از افراد شرکت‌کننده در این تحقیق مجرد بوده‌اند. بین گروه‌های سابقه شغلی متفاوت بیشترین حجم مربوط به افراد با سابقه بین ۲۰ الی ۲۵ سال بوده است که میزان مشارکت در این حوزه برابر با ۳۴/۶ درصد بوده است. همچنین گروه سابقه شغلی بین ۱۵ الی ۲۰ سال بوده است که میزان مشارکت آن‌ها برابر با ۲۸/۲ درصد بوده است. ۳۸ نفر یا معادل ۲۰/۲ درصد در گروه سابقه شغلی بالاتر از ۲۵ سال و در نهایت کمترین میزان مشارکت مربوط به گروه زیر ۱۵ سال با میزان مشارکت برابر با ۱۷ درصد بوده است.

آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف

برای بررسی نرمال بودن داده‌ها، فرض صفر را که مبتنی بر اینکه داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۵ درصد آزمون می‌کنیم؛ بنابراین، اگر مقدار احتمال یا سطح معناداری بزرگتر مساوی ۰/۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر وجود نخواهد داشت؛ به عبارت دیگر، توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود.

جدول ۲- نتایج آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف

نتیجه	سطح معناداری	آماره K-S	متغیرها
توزیع نرمال ندارد	۰,۰۰۰	۳,۳۳۹	پیری و بی‌نشاطی جمعیت
توزیع نرمال ندارد	۰,۰۰۰	۳,۳۳۶	ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور

متغیرها	آماره $K-S'$	سطح معناداری	نتیجه
کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح	۳,۶۲۳	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش قدرت نظامی	۴,۱۳۷	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش قدرت ملی	۳,۵۷۷	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
به خطر افتادن امنیت ملی	۳,۳۰۳	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش قدرت تهاجمی	۳,۶۷۲	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش قدرت بازدارندگی	۲,۶۸۲	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم	۲,۸۳۵	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها	۲,۵۵۳	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند	۳,۲۹۶	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کنترل جمعیت، سیاست استعماری	۳,۰۱۵	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی	۳,۴۶۸	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد
تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران	۴,۵۸۱	۰,۰۰۰	توزیع نرمال ندارد

برای آزمون نرمال‌بته فرض‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

H_0 : توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال است.

H_1 : توزیع داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها نرمال نیست.

همان‌گونه که در جدول ۲، مشاهده می‌شود فرض صفر مبتنی بر نرمال بودن توزیع متغیرهای کمی تحقیق تأیید نمی‌شود ($P \leq 0.05$)، به عبارت دیگر توزیع متغیرهای نام برده شده از نوع غیرنرمال است.؛ نابراین برای بررسی انتخاب آزمون‌های ناپارامتریک استفاده خواهد شد. در ادامه برای تأیید شناسایی عوامل تهدیدزا و همچنین آسیب‌های موجود در زمینه کاهش جمعیت، از آزمون دوجمله‌ای استفاده خواهد شد.

آزمون دوجمله‌ای

در این بخش داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق ابزار تحقیق (پرسشنامه) با استفاده از آزمون دو جمله‌ای مورد تحلیل قرار گرفته‌اند تا به سؤالات که محقق با توجه به ادبیات موضوع در نظر گرفته، پاسخ داده شود. اگر در آزمون دوجمله‌ای فرض $P \geq 0.06$ (P : نسبت امتیازهای بیشتر از ۱) تأیید شود، به این معنی است که از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، هدف از بررسی نقش آسیب‌ها و تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت بر امنیت نظامی در چه وضعیتی قرار دارد. لازم به ذکر است که در آزمون دوجمله‌ای، فرض صفر بر مبنای نسبت امتیازهای کمتر از ۱ انجام می‌گیرد و فرض برابری نسبت امتیازهای کوچکتر از ۱ با نسبت آزمون (۰/۰۶) مقایسه می‌شود. اگر فرض برابری نسبت امتیازهای کمتر از ۱ با نسبت آزمون

(۰/۶) تأیید شود^۱، نسبت $P \geq ۰/۶$ تأیید نمی‌شود و به معنای عدم تأیید سؤال پژوهش می‌باشد؛ در صورتی که فرض برابری نسبت امتیازهای کمتر از ۱ با نسبت آزمون (۰/۶) تأیید نشود^۲ $\left\{ \begin{matrix} H_0: p = ۰/۶ \\ H_1: p \neq ۰/۶ \end{matrix} \right\}$ ، نسبت‌های مشاهده شده در امتیازهای کمتر از ۱ و امتیازهای بیشتر از ۱، با یکدیگر مقایسه می‌شوند؛ اگر نسبت امتیازهای کمتر از ۱، بزرگ‌تر از نسبت امتیازهای بیشتر از ۱ باشد، به معنای عدم تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته می‌باشد و بالعکس.

بررسی معیارهای مرتبط با آسیب‌های کاهش جمعیت

در این بخش معیارها، پیری و بی‌نشاطی جمعیت، ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور، کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح، کاهش قدرت نظامی، کاهش قدرت ملی و به خطر افتادن امنیت ملی می‌باشد. جدول ۷ نتایج آزمون دوجمله‌ای برای بررسی معیار پیری و بی‌نشاطی جمعیت، ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور، کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح، کاهش قدرت نظامی، کاهش قدرت ملی و به خطر افتادن امنیت ملی از دیدگاه پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۳- نتایج آزمون دوجمله‌ای: بررسی آسیب‌های کاهش جمعیت

متغیر هدف	گروه‌ها	تعداد	نسبت	نسبت آزمون	سطح معناداری	تأیید/عدم تأیید
پیری و بی‌نشاطی	≤ ۱	۱	۰	۰/۶	۰,۰۰۰۰	تأیید
	> ۱	۱۸۴	۱,۰			
ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور	≤ ۱	۱	۰	۰/۶	۰,۰۰۰۰	تأیید
	> ۱	۱۸۴	۱,۰			
کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح	≤ ۱	۳	۰	۰/۶	۰,۰۰۰۰	تأیید
	> ۱	۱۸۲	۱,۰			
کاهش قدرت نظامی	≤ ۱	۱	۰	۰/۶	۰,۰۰۰۰	تأیید
	> ۱	۱۸۴	۱,۰			
کاهش قدرت ملی	≤ ۱	۱	۰	۰/۶	۰,۰۰۰۰	تأیید
	> ۱	۱۸۴	۱,۰			
به خطر افتادن امنیت ملی	≤ ۱	۰	۰	۰/۶	۰,۰۰۰۰	تأیید
	> ۱	۱۸۵	۱,۰			

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود فرض برابری نسبت امتیازهای کمتر از ۱ با نسبت آزمون (۰/۶) برای معیارهای مرتبط با آسیب‌های کاهش جمعیت تأیید نمی‌شود ($P < ۰,۰۰۵$)، بررسی نسبت‌های

۱. اگر سطح معناداری بزرگتر از ۰,۰۰۵ باشد، فرض برابری تأیید می‌شود.

۲. اگر سطح معناداری کمتر از ۰,۰۰۵ باشد، فرض برابری تأیید نمی‌شود.

مشاهده شده نشان می‌دهد که $P \geq 0.6$ تأیید می‌شود، به عبارت دیگر از دیدگاه پیری و بی‌نشاطی، ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور، کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح، کاهش قدرت نظامی، کاهش قدرت ملی و به خطر افتادن امنیت ملی به عنوان یکی از آسیب‌های مهم در عرصه کاهش جمعیت شناخته می‌شود.

بررسی معیارهای مرتبط با تهدیدهای کاهش جمعیت

در این بخش معیارها، کاهش قدرت تهاجمی، کاهش قدرت بازدارندگی، کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم، کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها، تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند، کنترل جمعیت، سیاست استعماری، کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی و تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران است.

جدول ۴ نتایج آزمون دوجمله‌ای برای بررسی معیار کاهش قدرت تهاجمی، کاهش قدرت بازدارندگی، کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم، کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها، تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند، کنترل جمعیت، سیاست استعماری، کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی و تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران از دیدگاه پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۴- نتایج آزمون دوجمله‌ای: بررسی تهدیدهای کاهش جمعیت

متغیر هدف	گروه‌ها	تعداد	نسبت	نسبت آزمون	سطح معناداری	تأیید/عدم تأیید
کاهش قدرت تهاجمی	≤ 1	۰	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۵	۱.۰			
کاهش قدرت بازدارندگی	≤ 1	۱	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۴	۱.۰			
کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم	≤ 1	۲	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۳	۱.۰			
کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها	≤ 1	۸	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۰	۱.۰			
تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند	≤ 1	۱	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۴	۱.۰			
کنترل جمعیت، سیاست استعماری	≤ 1	۱	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۴	۱.۰			
کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی	≤ 1	۲	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	$1 >$	۱۸۳	۱.۰			

متغیر هدف	گروه‌ها	تعداد	نسبت	نسبت آزمون	سطح معناداری	تأیید/عدم تأیید
تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران	≤ 1	۰	۰	۰.۶	۰.۰۰۰۰	تأیید
	> 1	۱۸۳	۱.۰			

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود فرض برابری نسبت امتیازهای کمتر از ۱ با نسبت آزمون (۰/۶) برای معیارهای مرتبط با تهدیدهای کاهش جمعیت تأیید نمی‌شود ($P < ۰.۰۵$)، بررسی نسبت‌های مشاهده شده نشان می‌دهد که $P \geq ۰.۶$ تأیید می‌شود، به عبارت دیگر از دیدگاه کاهش قدرت تهاجمی، کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم، کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها، تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند، کنترل جمعیت، سیاست استعماری، کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی و تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران به عنوان یکی از تهدیدهای مهم در عرصه کاهش جمعیت شناخته می‌شود.

اولویت‌بندی نقش آسیب‌ها و تهدیدهای کاهش جمعیت بر امنیت نظامی

اولویت‌بندی نقش آسیب‌های کاهش جمعیت بر امنیت نظامی

داده‌های جدول آزمون فریدمن نشان می‌دهد که ارزش خی‌دوی مشاهده شده (۶۳/۶۲۰۴) در درجه آزادی ۵ معنی‌دار است. در نتیجه بین میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت‌های معناداری وجود دارد. به طوری که سؤال پنجم «کاهش قدرت ملی» با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۳/۷۱) و سؤال ششم «به خطر افتادن امنیت ملی» با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۳/۳۷) قرار دارد. ارزش میانگین سایر سؤال‌ها در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵- ارزش میانگین رتبه‌ای معیارهای آسیب‌های کاهش جمعیت بر امنیت نظامی

معیارها	ارزش میانگین
پیری و بی‌نشاطی جمعیت	۳.۵۴
ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور	۳.۵۰
کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح	۳.۴۵
کاهش قدرت نظامی	۳.۴۳
کاهش قدرت ملی	۳.۷۱
به خطر افتادن امنیت ملی	۳.۳۷

۷-۴-۳-۲- اولویت‌بندی نقش تهدیدهای کاهش جمعیت بر امنیت نظامی

داده‌های جدول آزمون فریدمن نشان می‌دهد که ارزش خی‌دوی مشاهده شده (۱۵۶/۶۶۲) در درجه آزادی ۷ معنی‌دار است. در نتیجه بین میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت‌های معناداری وجود دارد. به طوری که

سؤال سیزدهم «تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران» با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۵/۶۹) و سؤال یازدهم «تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند» با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۳/۵۲) قرار دارد. ارزش میانگین سایر سؤال‌ها در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶- ارزش میانگین رتبه‌ای معیارهای تهدیدهای کاهش جمعیت بر امنیت نظامی

معیارها	ارزش میانگین
کاهش قدرت تهاجمی	۴.۲۲
کاهش قدرت بازدارندگی	۴.۷۶
کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم	۳.۹۳
کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها	۴.۱۵
تحدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند	۳.۵۲
کنترل جمعیت، سیاست استعماری	۴.۵۸
کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی	۵.۱۵
تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران	۵.۶۹

۸- نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت موضوع، در این پژوهش آسیب‌ها و تهدیدهای موجود در عرصه کاهش جمعیت بر امنیت نظامی تحلیل گردید و این موضوع بررسی شد که چه تهدیدها و چه آسیب‌هایی در این حوزه یعنی کاهش جمعیت در پدیده امنیت نظامی وجود دارد؟ همان‌طور که بیان شد این پژوهش از نظر هدف کاربردی و بر اساس ماهیت و روش، توصیفی-پیمایشی است جامعه آماری این تحقیق کلیه افراد صاحب‌نظر در سازمان آمار دارای مدرک کارشناسی ارشد به بالا و نیروهای مسلح مستقر در تهران اعم از ارتش، سپاه، ناجا، ستاد کل نیروهای مسلح (داعا) و وزارت دفاع در جایگاه‌های شغلی سرتیپ دومی به بالا و مدرک کارشناسی ارشد به بالا هستند و برای تعیین حجم نمونه از فرمول حجم نمونه کوکران استفاده شد که در نهایت تعداد ۱۸۸ نفر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌های استاندارد بود که روایی صوری آن با استفاده از نظر کارشناسان مورد تأیید قرار گرفت. برای محاسبه پایایی از آلفای کرونباخ استفاده گردید که پایایی هر یک از معیارها بالاتر از ۷۰ درصد به دست آمد و بنابراین پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت.

نتایج به دست آمده از آزمون دو جمله‌ای نشان از این دارد که پیری و بی‌نشاطی به عنوان یک آسیب در بحث کاهش جمعیت شناخته شده است زیرا میزان سطح معنی‌داری در این آزمون، برابر با ۰/۰۰۰۰ موید تأیید این نقش است. از سوی دیگر، متغیر ضعیف شدن نیروی دفاعی کشور با توجه به دیدگاه افراد خبره

پاسخ دهنده، موید این مطلب است که عامل شناسایی شده نیز به عنوان یک آسیب تلقی می‌شود؛ زیرا سطح معنی‌داری در این رابطه نیز برابر با ۰/۰۰۰ است که نشان از تأیید این گفته با درصد بالایی است. موضوع دیگر مورد بررسی، مرتبط با موضوع کاهش نیروی جوان در نیروهای مسلح است. نتایج به دست آمده نشان دهنده این است که این عامل نیز به عنوان یک آسیب از دید افراد پاسخ دهنده که کارشناسان حوزه امنیت نظامی هستند مطرح است. موضوع کاهش قدرت نظامی نیز از دیگر موضوع‌هایی است که به عنوان آسیب مطرح است. همچنین موضوع دیگری در زمینه کاهش قدرت ملی وجود دارد. نتایج مورد بررسی نشان از این دارد که قریب به اتفاق، این موضوع را قبول دارند که کاهش قدرت ملی به عنوان یک آسیب در عرصه امنیت نظامی مطرح است که از موضوع کاهش جمعیت ناشی می‌شود. «کاهش قدرت ملی» بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای، نسبت به سایر متغیرهای آسیب کاهش جمعیت است. آخرین موضوعی که در زمینه آسیب‌های ناشی از کاهش جمعیت مطرح می‌شود به خطر افتادن امنیت ملی است. نسبت‌های مشاهده شده نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری در این رابطه نیز برابر با ۰/۰۰۰۰۰ است، به عبارت دیگر به خطر افتادن امنیت ملی به عنوان یکی از آسیب‌های مهم در عرصه کاهش جمعیت شناخته می‌شود. «به خطر افتادن امنیت ملی»، دارای پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای، نسبت به سایر متغیرهای آسیب کاهش جمعیت است.

با توجه به این گفته‌ها نتایج به دست آمده با تحقیق متقی در سال ۱۳۹۴ هم‌راستا است. در تحقیق متقی (۱۳۹۴) به عنوان نمونه مطرح شده است که در نظر داشته باشید کاهش جمعیت می‌تواند زمینه‌ساز آسیب‌هایی از قبیل پیری و از میان رفتن شادابی و نشاط باشد که موجب کاهش امنیت نظامی در کشور می‌گردد. از سوی دیگر در تحقیق انجام شده توسط محمدولی علیی در سال ۱۳۹۴، دریافتند که یکی از مشکلات مهم در عرصه کاهش جمعیت، مشکلات و آسیب‌هایی است که در عرصه امنیت نظامی به کشور وارد می‌شود. موضوعاتی از قبیل قدرت دفاعی و نظامی کشور، در کنار افت توانمندی در جذب نیروهای مسلح، از جمله این آسیب‌هاست که در این پژوهش نیز محقق به آن دست یافته است؛ بنابراین می‌توان بیان داشت که با نتیجه پژوهش حاضر هم‌راستا است.

نتایج به دست آمده از آزمون دو جمله‌ای نشان از این دارد که کاهش قدرت نظامی به عنوان یک تهدید در بحث کاهش جمعیت شناخته شده است زیرا میزان سطح معنی‌داری، در این آزمون برابر با ۰/۰۰۰۰۰ است که موید اهمیت این نقش است. متغیر کاهش قدرت بازدارندگی موضوع دیگری است که مطرح شده است. نتایج به دست آمده موید این مطلب است که عامل شناسایی شده نیز به عنوان یک تهدید تلقی می‌شود؛ زیرا سطح معنی‌داری در این رابطه نیز برابر با ۰/۰۰۰۰۰ است. موضوع دیگری که مورد بررسی قرار گرفته موضوع کاهش ریسک برای کشورهای متخاصم است که با توجه به نتایج بدست آمده،

مؤید این است که این عامل نیز به عنوان یک تهدید از دید افراد پاسخ دهنده که کارشناسان حوزه امنیت نظامی هستند مطرح است. موضوع کاهش قدرت خنثی‌سازی تهدیدها نیز از دیگر موضوع‌هایی است که به عنوان تهدید شناخته می‌شود. همچنین موضوع دیگری که در این زمینه وجود دارد، موضوع تهدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند است. نتایج مورد بررسی نشان داد که این موضوع به عنوان یک تهدید در عرصه امنیت نظامی است. «تهدید نسل با نگرش به نظریه راهبردی هارتلند» پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای، نسبت به سایر متغیرهای تهدیدهای کاهش جمعیت می‌باشد. موضوع دیگری که در این زمینه مطرح است، موضوع کنترل جمعیت که از جمله سیاست‌های استعماری است. نتایج مورد بررسی نشان می‌دهد که این موضوع هم به عنوان یک تهدید در عرصه امنیت نظامی است که تحت تأثیر کاهش جمعیت است. موضوع کاهش ضریب امنیت ملی و اقتدار جهانی نیز به عنوان یک تهدید در عرصه امنیت نظامی است. آخرین موضوعی که در زمینه تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت مطرح است تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران می‌باشد. نسبت‌های مشاهده شده نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری در این رابطه نیز برابر با ۰/۰۰۰۰ است، به عبارت دیگر تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران به عنوان یکی از تهدیدهای مهم در عرصه کاهش جمعیت شناخته می‌شود. «تضعیف گسترده اقتدار سیاسی و نظامی ایران» بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای، نسبت به سایر متغیرهای تهدیدهای کاهش جمعیت است. فتوحی و همکاران در سال ۱۳۹۱ در تحقیقی که پیرامون جمعیت و رشد آن و همچنین امنیت انجام داده بودند، یکی از مشکلات مهم در بحث مربوط به جمعیت را کاهش قدرت تهاجمی ایران دانسته که باعث می‌شود اقتدار نظامی ایران با تهدید رو به رو شود. این نتیجه همانند نتیجه‌ی است که در این تحقیق به آن دست یافته‌ایم. از سوی دیگر، قریبی در سال ۱۳۹۰ تحقیقی صورت داده که در آن یکی از مشکلات عمده سیاست‌گذاری نظام جمعیتی ایران را، نادیده گرفتن موضوع امنیت در بلندمدت عنوان کرده است. این در حالی است که با کاهش نیروی جوان، این تهدید بیش از پیش کشور را به مخاطره می‌اندازد. تهدیدهایی از قبیل کاهش قدرت تهاجمی، کاهش قدرت دفاعی و کاهش قدرت بازدارندگی در برابر کشورهای متخاصم وجود دارد که در این تحقیق نیز به این نتایج دست یافته‌ایم. همچنین از تحقیق دیگری که در سال ۱۳۹۳ توسط موسوی و همکاران انجام شده برمی‌آید که در صورت عدم تدوین الگوهای صحیح از جمعیت نمی‌توان این انتظار را داشت که کشور بتواند در چندین جبهه به دنبال اهداف خود در عرصه منافع ملی و انقلابی باشد و این موضوع زمینه افزایش تهدیدهای نظامی و امنیتی را به دنبال دارد و می‌تواند باعث کاهش قدرت تهاجمی کشور شود و همچنین قدرت بازدارندگی که یکی از قدرت‌های اصلی کشور است را کاهش دهد بنابراین نتیجه به دست آمده هم‌راستا با این پژوهش است.

۹- منابع:

- آشوری، داریوش، (۱۳۸۷)، **دانشنامه سیاسی**، چاپ شانزدهم، نشر مروارید
- اقتداری، محمد؛ مقصودی، محمد؛ سلطانی، بهنام (۱۳۹۰)، **بررسی تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت با رویکرد نظامی**، نشریه راهبرد امنیت، دوره ۳، شماره ۱
- اطاعت، جواد (۱۳۹۰)، «نفت، ژئواکونومیک و امنیت ملی ایران»، نشریه فضای جغرافیایی، دوره یازدهم، شماره ۳۶
- بهشتی، محمد، (۱۳۶۹)، **فرهنگ صبا (لغتنامه)**، چاپ ششم، تهران، انتشارات صبا
- بوزان، باری، (۱۳۷۸)، **مردم، دولت‌ها و هراس**، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- تقوی، نعمت‌الله، (۱۳۷۸)، **مبانی جمعیت‌شناسی**، چاپ دوم، تبریز، جامعه‌پژوه و دانیال
- صناعی، رضا؛ ملکی، محمد؛ سالاری، احمد (۱۳۹۶)، **بررسی سیاست‌های نظامی و امنیتی ایران مقابل تهدیدهای جبهه عربی - اسرائیلی**، فصلنامه جغرافیای سیاسی، دوره سوم، شماره ۲
- جعفری، علی‌اصغر؛ سعیدی، محمدرضا؛ مردانی، علی (۱۳۹۶)، **بررسی تاثیرگذاری کاهش جمعیت بر توانمندی دفاعی کشور**، همایش ملی امنیت
- جهان‌بزرگی، احمد، (۱۳۸۸)، **امنیت در نظام سیاسی اسلام**، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- فولادی‌سپهر، سارا، (۱۳۹۰)، **بررسی نقش دولت‌های استعماری در سیاست‌های کاهش جمعیت**، همایش بین‌المللی امنیت ملی
- قاسمی، صالح، (۱۳۹۵)، **قتل عام خاموش**، تهران، انتشارات خیزش نو
- دقیقی، محمد جواد، (۱۳۸۵)، **بررسی تهدیدها و آسیب پذیری‌های کارپردازان**، فصلنامه دانش حفاظتی و امنیتی، سال اول، شماره ۱
- رشیدزاده، فتح‌الله، (۱۳۹۳)، **بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله العالی)**، فصلنامه مدیریت نظامی، سال چهاردهم، شماره ۵۴
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه، (۱۳۹۱)، **روش‌های تحقیق در علوم رفتاری**، تهران، انتشارات آگاه
- سوختانلو، زهرا؛ رحمت‌آبادی، اعظم، (۱۳۹۲)، **تحدید نسل شیعه، تهدید جامعه ایران (علل کاهش جمعیت و پیامدهای آن)**، مجله معرفت، سال بیست و دوم، شماره ۱۸۹
- شیخ‌وندی، داور، (۱۳۷۳)، **جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌شناسی اجتماعی**، تهران

- عجم، لیلا؛ محمدزاده، سارا؛ ناظری، سهیل، (۱۳۹۱)، بررسی مفاهیم و تئوری‌های موجود در بحث امنیت نظامی و ملی، همایش بین‌المللی امنیت ملی
- علیمحمدی، مجید، (۱۳۹۰)، منابع تنش و تهدید ایران و جمهوری آذربایجان، فصلنامه مطالعات سیاسی روز، سال دهم، شماره ۴۰
- کاظمی، سهیل؛ عجم، لیلا؛ ناظری، سهیل، (۱۳۹۶)، بررسی نقش توانمندی اقتصادی-اجتماعی در بهبود قدرت امنیت نظامی کشور، همایش بین‌المللی امنیت اقتصادی، اجتماعی و نظامی
- ماندل، رابرت، (۱۳۷۸)، چهره متغیر امنیت ملی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- مجیدی، ابراهیم، (۱۳۸۵)، تهدید، فصلنامه دانش حفاظتی و امنیتی، سال اول، شماره ۱
- محمدیان، حسین؛ حیدری، غلامحسین؛ قالیباف، محمدباقر، (۱۳۹۱)، تحلیل نقش جمعیت کلانشهر تهران در قدرت ملی کشور، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال هشتم، شماره ۱
- محمودی، مرتضی (۱۳۹۳)، امنیت ملی اسرائیل و استراتژی تهدید نظامی علیه جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعه‌های روابط بین‌الملل، دوره هفتم، شماره ۲۷
- مرادیان، محسن، (۱۳۹۰)، مدل‌سازی ریاضی برای سنجش امنیت خارجی مطالعه موردی: جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال هفتم، شماره ۱
- مرادیان، محسن، (۱۳۹۶)، مبانی نظری امنیت، تهران، دانشکده علوم و فنون فارابی
- مورگنتا، هانس، (۱۳۸۴)، سیاست میان ملت‌ها، ترجمه حمیرا مشیرزاده، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
- مسعودی، حسین؛ پنهان، علی، (۱۳۹۵)، سیاست‌های جمعیتی، تهران، زیتون سبز
- وشمگیر خسروی، حسن، (۱۳۸۸)، آسیب‌شناسی تحولات ساختار جمعیت در ایران (با رویکرد امنیت اقتصادی)، تهران، مؤسسه تحقیقاتی تدبیر
- همتی، رسول؛ سجادی، محمد، (۱۳۸۶)، بررسی تهدیدها و آسیب‌پذیری امنیت ملی در مؤلفه نظامی و انتظامی با رویکرد دفاع غیرعامل، ششمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران پدافند غیرعامل
- هاووک، پیتز، (۲۰۰۴)، روند تاریخی غیرامنیتی کردن پدیده‌های امنیتی در امنیت و امنیتی کردن امنیت جهانی، ترجمه محمدرضا خسروی، ماهنامه نگرش راهبردی، سال هفدهم، شماره ۷۹ و ۸۰
- یوسفوند، جواد، (۱۳۸۹)، ماهیت‌شناسی تهدید و نظریه‌های مرتبط با آن، فصلنامه دانش انتظامی کردستان، سال اول، شماره ۳
- روح‌افزا، فرشته (۱۳۹۳/۰۸/۱۱)، پیامدهای اسفبار کاهش جمعیت ایران، خبرگزاری فارس، قابل دسترسی در:

www.farsnews.com

- خبرگزاری دانشجو، (۱۳۹۲/۱۰/۲۷)، کاهش جمعیت تهدید بزرگ امنیتی است/مقایسه نرخ رشد آمریکا با سایر کشورها، قابل دسترسی در:

Snn.ir

- شاهچراغیان، مریم، (۱۳۹۲/۰۴/۱۸)، مهم‌ترین علل کاهش فرزندآوری در جامعه ایرانی، پایگاه تحلیلی - تبیینی برهان، قابل دسترسی در:

Borhan.ir

- علیمحمدی، مجید، (۱۳۹۲/۰۴/۱۹)، تبعات کاهش جمعیت در ایران، پایگاه خبری تحلیلی بصیرت، قابل دسترسی در:

<http://basirat.ir>

- مرکز آمار ایران (۱۳۹۷)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، قابل دسترسی در:

<https://www.amar.org.ir>